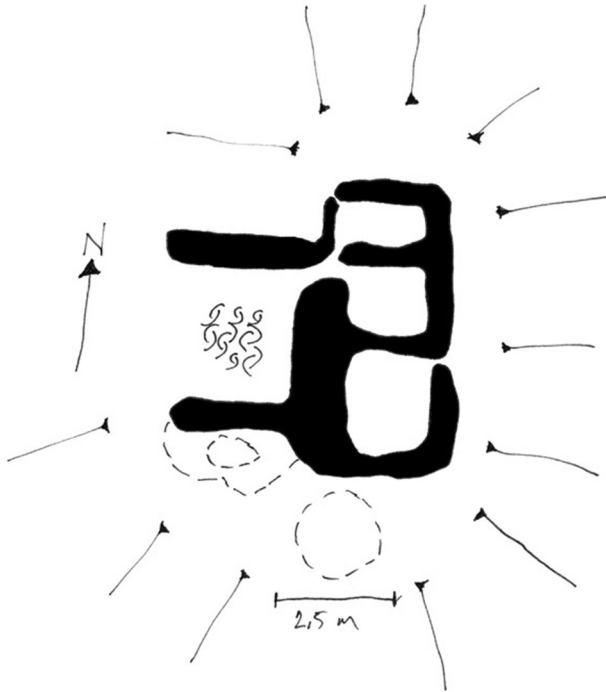

**ODDNÝ EIR
ÆVARSDÓTTIR**
—
ZEMLJA I MIR

**S ISLANDSKOGA PREVELA
Dora Maček**

sandorf • adventure

ornitoložima i arheoložima

nacrt zemljišta

Mislio je da bi bilo slatko ležati tako u grobu, slušati mirne zvukove zemlje, i znati da su naši dragi prijatelji blizu.

DOROTHY WORDSWORTH
Grasemerski dnevnik

*Bilo je zabavnih trenutaka u potkrovlju.
Sjećam se da smo čerupali dvadesetak alpskih kokoši.
Pjevali smo i pričali priče i beskrajno se smijali.
A najzabavnije je bilo kad je posao završen a mi sve očistili
pa izišli puni perja u snježni nanos i valjali se u snijegu.*

ODDNÝ ÓLAFSDÓTTIR
Sjećanje na godišnja doba

**REYKJAVÍK, BLAGDAN SV. LUCIJE
(NJOJ SU ISKOPALI OČI I IZLOŽILI IH
DA SVI VIDE, ZAŠTITNICA JE SLIJEPIH)**

Lijepo je doći kući. Laknulo mi je, ali ipak još uvijek u sebi čeznem za domom. Pokušat ću stvoriti vlastiti dom. Vjerojatno sama. Možda ću nabaviti psa. Šteta što je tako teško putovati sa psom. Stave li ih u prostor za prtljagu?

Ljubav je slijepa i nije to samo ona. Meni se čini kao da imam povez na očima. Odvezat ću povez, pisati na njemu u polutama zore. Sunce se ponovno rađa.

REYKJAVÍK, ZIMSKA KRATKODNEVICA

- 10 Mama i ja smo se jednog poslijepodneva povezle automobilom razgledati kuće. Dovezle smo se do jedne za koju je rekla da je sigurno dobra, da se u njoj razvija duh. Na pamet mi padaju bezbrojne vožnje automobilom po gradu i izvan njega u potrazi za kućom, kad nam se činilo da nam je tijesno u kući gdje stanujemo, koju je mama u teškim trenucima nazivala kolibom od blata. I onda smo se odvezle kući gdje su otac i brat vješali kamenjarke. Uvjeti možda nisu bili najbolji, ali provest ćemo Božić zajedno, stara obitelj, moj brat i ja, oboje gotovo četrdesetogodišnjaci i odnedavno razvedeni, tražili smo utočište u domu iz djetinjstva. Sad je svečano kad je nas četvero zajedno, unatoč povredama ili možda zbog njih; tu nalazim potporanj, snagu.

Tisa koju je udarila munja ipak još ima svoje iglice. Crvene otrovne bobice postanu lijek ako ih se dobro obradi i destilira.

**REYKJAVÍK, U POTKROVLJU,
NA SVETA TRI KRALJA**

Sinoć je došao k meni u potkrovlje, u crnoj, gusto pletenoj vunenoj odjeći, mirišući na zelenu kolonjsku vodu. Uхватила sam miris njegovog znoja i odmah osjetila da mu je kita procvjetala. Ornitolog, kojeg sam upoznala kad sam prošle godine bila na klinici, ali ljepši nego kad sam ga vidjela bolesnog, sad je zapravo sjajio. 11

Ovdje stanuješ? Njegove svijetlomodne oči su čekale odgovor. Ne, ovo je radna soba, rekla sam a činilo mi se smiješnim što on misli da stanujem u takvom sobičku. Gledao je postrance oko sebe kao da želi vidjeti može li se voditi ljubav u ovoj rupi. Naglasila sam da se ovdje zvukovi dobro čuju, a sve uokolo su učeni ljudi, koji se pokušavaju usredotočiti na ono što rade. Ponudila sam mu da sjedne na mali krevet. Pitala sam ga gdje on stanuje, a on je opisao malenu podrumsku prostoriju nedaleko odavde, lijepi uzorci u betonu, rekao je, ali je puna duhova, kao i štakora, htio bi naći nešto drugo, što prije, srednja udaljenost od ovoga gdje je sada.

Posudila sam mu voki-toki, radijski kanal je otvoren pa moramo smisliti vlastiti kanal. Prije nego što je otišao izvadilo je list bršljana iz knjige koju je imao u džepu i pružio mi, uz pozdrav iz Pentagonije, države tamno zelenih peterokuta. Da si tamo nademo neko mjesto? Rekla sam, da, svakako.

Otišao je tek nešto prije ponoći, a ja sam htjela nastaviti raditi i izazvati svoj strah od mraka na dvoboj. Ali onda me nazvao preko voki-tokija čim je stigao kući, a ja sam potrčala k njemu i bila kod njega do jutra. Nisam naišla na miris štakora, ali sam loše sanjala. Ne smije se prebrzo ući u dom nekog drugog, moraš se polako ukapati; često bih krenula nepromišljeno, ne reci ništa više, *gotovo i van*.

Kad sam ga ugledala, činio mi se tako star i zreo da sam zamislila kako je očistio svu staru kramu i smeće. Razočarenje je bilo ugledati malo dijete s prašinom u pupku. Ali nikad se potpuno ne operemo od pradavnog srama i prljavštine. Čim se naše srce otvori iz njega isteče otpad kao i ljubav. Ali dobra je zamisao nastaviti ispumpavati i ispumpavati, obnoviti svoju septičku jamu i svoju vezu s morem, tako da imaš mira u svojoj kući, svom zahodu.

Inače je čudna riječ *zahod*. Gdje je moj rječnik? Je li to nešto iskrivljeno? Je li zahod sunca u smiraj dana postao mjesto za obavljanje nužde? Kakva je veza između sunca i crijeva? Je li to zaista mjesto gdje se povezuje najniži radni dio tijela, anus, i božanstvenost u našoj glavi? Ili je to mjesto mira za pažljive oči visokog neba upravo kad čovjek stavlja svoj otpad u zemlju potpuno preobražen? U europskim plemićkim kućama su se najplodniji razgovori dana vodili u zahodu, dok su gospoda iz sebe izbacivala jučerašnji višak i pripremala se za novi dan. Tu su se uređivali i prskali najnovijim mirisima u zemlji i izlagali svoja dnevna razmišljanja.

Završit ću sa sjećanjima moje bake, imenjakinje, i pjesmicom iz njenog djetinjstva. Namjeravam to isprintati i odnijeti joj danas, jer joj je rodendan, pa će biti palačinki s vrhnjem a možda će iznijeti i svoj ružičasti servis. Njena sjećanja počinju na Sveta tri kralja, kad se obično peku palačinke; isto je to bilo uobičajeno kad bi se rodilo dijete. A služavka je sigurno bila sretna kad se baka rodila, jer se bar za jedan dan riješila pečenja.

Ovo je pjesmica koju je izgovarala u tako veselom ritmu da ga je na papiru teško pokazati u pravom svjetlu.

*Muž i žena na Sabor išli,
vrapca našli Kad kući su došli
kost su dobili kamenom ju lomili
Muž će tada,
valja ručat sada, onda tanjur dođe, tu se riba nađe
pastrva slasna
i čet'ri noge ovčje Jednu je uzeo
nije zakasnio muško od nje nastao Grettir se zvao.
Mnogo je toga radio
na otoke plovio
s djevojkama spavao
s kravama i teladi
čak sa samim carem.*

13

SELSUND KRAJ HEKLE, DAN OKRUGLICA

- 14 Jutros sam tumarala poljem lave, našla samotan komad zemlje s medvjerkom i plovućcem. Osjetila sam se nezaštićenom kad mi je, dok sam čučala, iznad glave preletjela bijela jarebica; tako mi je bila blizu glave, kružila oko nje i kreštalala. Upravo stigavši iz grada, bila sam prilično nape-
ta i jedva da sam znala što to znači. Zašto lete tako ukруг?

Vratila sam se u šator, a on je još spavao; udarila sam ga grančicom i povikala *knedla, knedla!* On jedva da se i promeškoltjio, samo se okrenuo na drugu stranu. Onda sam se svukla i uvukla u njegovu perjem punjenu vreću za spavanje, bedrima mu obgrlila noge, pomirisala mu vrat i rukama pogladila vrele mošnjje.

Probudili smo se istovremeno i govorili o tom kako smo loše sanjali, bila su to loša sjećanja na stare ljubavne veze. Jedva da smo mogli gledati jedno u drugo. Možda se glava brže razbistri u blizini vulkana. Hekla bi mogla provaliti svakog trena, a sad se bojim mnogo više toga od njene vatre.

Okruglice od glatkog tijesta koje sam donijela kao provijant sve su se raspale, dospjele su naime pod staklenku s pekmezom.

Išli smo dugom pješačkom stazom oko polja lave i u početku šutjeli. Meni je ugodno šutjeti premda je čudno hodati uz čovjeka koga ne poznaš dobro i onda ne reći ni

riječi. Trebalo mi je sat vremena da steknem povjerenje u šutnju, da osjetim da nije nastala zbog nedostatka povezanosti među nama. Pokušala sam biti neovisna i prestati misliti o tom kako je njemu ili je li naša veza nedostatna, zbog čega se možda ne slažemo. Kad sam tako zaboravila i sebe i njega pa počela gledati dolje pred sebe u zimsko cvijeće pokraj preostalog snijega, zaštekale su neke drske lisičice u jednoj udubini i tako me uplašile da sam izgubila podlogu pod nogama i pala u mahovinu. Bila sam zastrašena, jer sam se sjetila priče koju mi je ispriповijedao moj brat Savić o lisici koja je napala jednu arheologinju, zarivši joj zube u nogu.

On me je smijući se povukao na noge i vodio me tajanstveno i brzo u malenu duboku špilju u lavi, pokrivenu vlažnom mahovinom. Shvatila sam što se treba dogoditi, našla dobar komad tla, mekan, pa legla na leđa i zagrlila ga, a on je pronašao put kroz vunenu odjeću. Ritmični pokreti uz radosne zvuke bijele strnadice, koja je pustila da bude nošena nebom, ne bojeći se lave.

Na povratku mi je rekao da je njegov pradjed kupio ovu zemlju i da je tu mogao izgraditi kuću da je htio. Bi li mogla zamisliti da ovdje živiš sa mnom neki dio godine?, upitao je. Da, svakako. San mi je živjeti negdje u blizini divljine u potpunom miru i tišini. Znači ne moraš biti u potpunosti osami, upita. Ne, mislim da ne.

Glave palčića su jako nadute, samo što ne puknu. Ubrizgala sam vrhnje u ostatke okruglica i tako smo se osvježili.

Stres pomalo iscuri iz čovjeka. Gradska čada.

Počela sam pisati listu riječi koje u islandskom završavaju s dva s: *fúss, rass, hoss, spíss, koss, flíss, kross, píss, fuss, suss, tráss, góss, hnoss, gress, bless...* * Našla sam četrdeset riječi.

* bijes, stražnjica, ljuljačka, vršak, poljubac, kikut, križ, pišalina, fuj, ma ne, inat, roba, dragocjenost, svjež, zbogom (op. prev.)

Nisam imala pojma kako da složim križaljku pa smo odlučili da ju zajedno pokušamo sastaviti. Odgovor bi trebao biti jedna riječ, jesam li to dobro shvatila? Ili jedna rečenica? Pala mi je na um riječ *næði* (mir, tišina, sloboda za rad ili odmor) ili *nað* (milost, odmor, pomoć) ili *jarðnæði* (obrađivo zemljište). On je rekao da bi možda bolje bilo koristiti riječ *náðhus* (zahod) ili *náhus* (grobница), kao i *gröf* (graba, grob), pa doda da ću tu naći savršen mir. Malo smo se prepirali i meni se i dalje čini da mu moram objasniti svoj san o miru. On je otrčao dolje na vrištinu da pogleda jedno gnijezdo i pokuša naći put koji je vidio na jednom starom zemljovidu.

16   Zahvatilo nas je malo nevrjeme pa smo potražili zaklon ovdje u kućici njegovog pradjeda, koja je nekad bila radionica u Reykjavíku. Kako je bio stranac, taj je pradjed bio vidovit, pa je predvidio vrijednost ovog zemljišta i u svojoj oporuci napisao da se zemlja ne smije prodati izvan obitelji. Našli smo pun spremnik plina i izvrsnu jabukovaču. Kod prvog gutljaja pala mu je na pamet pjesmica:

*U lavi se skrivamo
užitak dijelimo
Bog nek ti podari
prijatelju stari
plodnu zemlju
pod suncem sreću
mir u duši
u podnožju Hekle
gdje smo ga našli*

Sjedimo ovdje za prostrtim hrastovim stolom, on čita a ja pišem, uskoro moram predati tekst ali još nisam našla pravi ton. On želi pročitati knjigu Thomasa Bernharda o čovjeku koji u glavi drži čitav roman i uvijek čeka da bude dovoljno mira i tišine pa da ga počne pisati. Uspijeva li mu to? Ne, godina prolazi, žena mu bez prestanka plete rukavice i opet ih para kad su gotovo završene, sve dok ju muž ne ubije.

Odlučili smo spavati u kući zato jer je te večeri zapuhao vjetar. Potražili smo vreće i položili ih na krevete, a tu je bilo malenih perjanih jastuka s izvezenim riječima *Mirno spavaj*. Došao je u moj krevet i mazio me. Bili smo topli i mekani od jabukovače. Onda se on vratio na svoj ležaj i počeo razmišljati gdje bi u budućnosti trebao izgraditi svoju kuću, našu kuću. Naglasio je da se nigdje ne može naći sve prednosti zemlje i zamolio me da kažem što je važnije: pogled na Heklu, zaklon od nevremena, sunce na jugu, lijep pogled u daljinu, izvor vode, mir. Tad se začuo tresak. On izide s baterijom i gole stražnjice, vrati se s vijesti da se vani prevrnuo stol ali je inače sve u redu. Ja sam se divila odvažnosti; izići gol van u mrak. Nakon kratkog vremena zaspao je i muški zahrkao.

Nisam se mogla opustiti, živci su mi bili napeti, a misao je jurila. Mislila sam da sam prerasla svoj strah od mraka. Pokušala sam naći znanstveno objašnjenje: južnjak je okrenuo u sjevernjak, kao što je rekao. Razmišljala sam hoće li ostatci mirisa tijela pomiješani s mirisom parfema iz malih jastuka biti dovoljni da u misli dozovu stare trenutke. Pretpostavila sam da sam dobrodošla u toj slatkoj maloj kući, ali se tu ipak nisam osjećala kod kuće. Odmalena mi je čežnja za domom dolazila kao tuča iz vedra neba. Dugo

sam tamo ukočeno ležala dok nije počelo svitati, onda sam se obukla i izišla do šatora koji mi se više činio kao da je moj. Umotala sam se u vunene šalove i veste mojih baka.

Nije nužno lako biti gost u nečijoj kući. Gostoljubivost u selima se u stara vremena procjenjivala prema tomu je li se pružalo gostoprimstvo i zvanima i nezvanima – a ovo su bili gosti koji nisu unaprijed pozvani, nego su upali tu u potrazi za hranom i zaklonom.

Možda je lako biti pozvani gost, ali biti nepozvan i povrh svega ovisan o nekome, mora da je teško.

18 Mogla sam zamisliti da postanem Ciganka, kad Cigani ne bi bili tako ovisni o drugima. Kad bi bili neovisni i slobodno plesali kao u mojim snovima.

Sjećam se crnog ciganskog poglavara kojeg sam slijedila u veliki crni šator na rubu šume. On me upozorio da su njegovi rodaci i šira obitelj tako često bivali otjerani i nisu dobivali mjesto gdje bi se sklonili, da su postali sumnjičavi pa i manje gostoljubivi nego što bi željeli. Ni meni se nije dopadao izgled unutrašnjosti šatora, činilo se da je njihovo zajedništvo povezano očajem, poput rodbinskog sastanka za lošeg vremena duboko u fjordu. Glazbala su bila loše ugodena.

Žena s lijepim rupcem na glavi ponudila je da mi čita iz dlana, što sam prihvatila, pa tražila u džepu sve što sam imala; rekla je da ću dugo putovati, kao da sam začarana nekim prokletstvom koje mi priječi da nađem mjesto gdje bih za sada mogla ostati. Oči su me suosjećajno gledale i rekla je da sam očigledno neka vrsta Ciganke, ridokosa Ciganka, pa ipak bih trebala otići, jer kod njih nema za mene doma. Govorila mi je kao psu, kao što se često govorilo Ciganima: *Miči se, hajde, goni se, marš!*

Vjerojatno sam odmah zadrijemala, probudila se kad se on napinjao da spoji naše vreće za spavanje pa odustao. U brdima tutnji a vjetar je podigao šatorsko krilo. Nemoguće

je čvrsto spavati. Kakve su to paklenske struje? Što bi htjela radije biti, Eggert* ili Bjarni?, ** upitao me je smijuci se prije nego je zaspao. Rekao mi je da su oni bili prijatelji koji su noćili ovdje u šatoru prije nego što su se popeli na Heklu, prvi ljudi koji su shvatili da ona nije predsoblje pakla. Jednom sam sanjala Bjarnija u strastvenoj ljubavnoj igri s velikim crvenogrlim plijenorom na drvenom podu svoje apoteke. A jedino što sam znala o Eggertu su njegove *Seoske pjesme* premda sam u kutiji s knjigama u automobilu vidjela putopis te dvojice prijatelja.

Htjela bih pokušati zaspati i u mislima potražiti nove riječi sa ss: *Túss, skass, hlass, krass, hass, fliss, flass, trass, kross, gloss*. Jesam li upravo zapisala *kross* i *fliss*? I *pluss*? Što inače znači *pluss*? Je li to prava islandska riječ? Da bar imam svoj rječnik sa sobom na putu. Nije da on potpunoma objašnjava islandski. Dobar pokušaj. Oni koji su ga sastavljali morali su za to imati mira.

19

Onda ima i riječi na mm: *gumm, skamm, djamm, gjamm, vamm, skömm...* I *bumm* vezano uz današnji Dan praskanja.*** Usoljeno meso i grah. Radujem se, jer neću morati preraditi rječnik, nadopunjavati ga. To bi me izludilo. Sad čujem blejanje. Ugodno je da su ovce još na paši, a seljaci blaženo spavaju na svojim imanjima usred svih tih vikendica. Malo se tko boji starih lisaca koji se šuljaju po lavi, svijetlosmedi i samostalni.

* Eggert Ólafsson, islandski pjesnik (1726.-1768.), zaslužan za očuvanje islandskog jezika i kulture. (op. prev.)

** Bjarni Vigfússon Thorarensen, islandski pjesnik (1786.-1841.). (op. prev.)

*** Pokladni utorak. (op. prev.)